

ÖTÜKEN

BOZKURTLAR ATSIZ

YAYIN NU: 836

EDEBİ ESERLER: 356

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-753-3

www.otuken.com.tr | otuken@dotuken.com.tr

Bozkurtların Ölümü, 1. Basım: 1946

Bozkurtlar Diriliyor, 1. Basım: 1949

Bozkurtlar, 1. Basım: 1973

Bozkurtlar, Özel Basım: 2019

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Oğuzhan Murat Öztürk

Tasarım: Fatma Konal, Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötügen

Kapak Baskısı: Yeditepe Ofset

Baskı: Karakış Basım Matbaa Ambalaj ve Reklam San. Tic. Ltd. Şti.
Matbaa Sertifika Numarası: 33820

Cilt ve Kutu: Günel Deri Ürünleri

Tel: (0212) 612 88 71

Mücellit: Derya Mücellit San. Tic. Ltd. Şti.

Tel: (0212) 501 02 72

İstanbul- 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötügen Neşriyat A.Ş.'ye aittir.

Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

BOZKURTLARIN ÖLÜMÜ ve KÜR ŞAD

Pek fazla kimse bilmez, *Bozkurtların Ölümü* adlı roman daha önce “Çocuklar İçin” altbaşlığıyla neşredilen *Ateş* adlı dergide tefrika edilmiştir. Sahibinin Tahsin Demiray olduğu ve 1936 Kasım’ında çıkmaya başlayan dergide *Bozkurtların Ölümü* 7 Ocak 1937 tarihinde, derginin 7. sayısında tefrika edilmeye başlar. Tefrika derginin 40. sayısında biter. 52. sayıdan itibaren yayınına son verilen dergide tefrikanın devamı da yoktur. Daha az bilinen bir konu da Atsız’ın Kür Şad İhtilâli’ni bir piyes hâlinde yazmayı, yanılmıyorsa Yüksek Muallim Mektebinden arkadaşı olan Sabahattin Ali’ye daha 1931 yılında teklif etmiş olmasıdır. Bu konuda aralarındaki bütün fikrî anlaşmazlıklara rağmen mektuplaştıkları bilinmektedir.

Romanın yazılmasına uzun süre ara verildikten sonra 1944’te Turancıların nakledildikleri askerî cezâevinde devam edilmiş, ama asıl kısmı Maltepe’deki evde yazılıp bitirilmiştir. Ağabeyim Yağmur 2005 yılında yayınlanan *Ömrümün İlk 65 Yılı* adlı hatıratında şunları söylemektedir:

“Atsız, bu –diyelim ki– biraz nâ-hoş şartların da sâikiyle daha cezâevinde başladığı ‘Bozkurtların Ölümü’nü, tahliye edildikten sonra Maltepe’de tamamladı. O aylar âilenin yegâne düzenli geliri, annemin cumâ günleri ikinci üzerleri Nişantaşı’ndaki ‘British High School’da verdiği târih derslerinden gelen 30 lira idi... Ayda otuz lira, üç nüfus... Bu arada tabii yine ecdaddan mevrûs halılar vs. de peyderpey gidiyordu. Annem gerçi gitmesin diye çırpınıyordu ama nâfile... Gidiyor, hem de yok pahasına gidiyordu. Çünkü muhtaç tarafın elindeki kartlar dâimâ daha zayıf olanlardır. Atsız’ın ise bütün bunlar muhtemelen pek umurunda bile değildi. Algıladığı bile şübheliydi.

Onun tek amacı, ‘Bozkurtlar’ı tamamlamakdı. Sarı saman kâğıtlı bir kalın müsvedde defterine yine sapsarı ve reklam olsun diye bir firma tarafından hazırlanmış yaklaşık 40 santim uzunluğundaki bir kurşunkalemle, 1945/46 kışının o mağmum ve rutûbetli kış ikindileri günler saat 16.00’ya doğru başını alıp giderken deliler gibi romanı bölüm bölüm nasıl tamamlamaya uğraşdığını anımsıyorum. Ortalık karardıkdan sonra da, elektrik tasarrufu için sâdece tek bir masa lambasıyla aydınlatılan alt katdaki oturma odasında o gün yazdıklarını annemle bana okurdu. Takrir başlarken ebeveynim arasında, artık ritüel hâline almış şöyle bir kısa muhâvere geçerdi:

-Nasıl, bu bahis yine bifték gibi kanlı mı?

Atsız, duruma göre ‘evet’ yâhut yatışdırıcı mâhiyetde ‘Pek öyle korkulacak kadar değil’ veya ‘Hayır’ şeklinde bir cevap verir, sonra ‘âyin’ başlardı.

Bir seferinde, yine bir cumâ akşamı annem o zamânın taşıtlarıyla Maltepe-Nişantaşı-Maltepe seferinden oldukça bitâb o günki bahsi dinliyor ve bu arada biraz da bastıran uykuyla mücâdele ediyordu. Zîrâ evin bütün yükü de omuzlarındaydı. Sâdece haftada yarım gün iki derse hazırlanmak değil, benim bakımlım, alışveriş, yemek pişirme vs. de onun eline bakıyordu. Atsız’ın dünyâyı kılısa pek kılı kıpırdamazdı ol bâbda... İşte öyle bir akşam Bedriye Hanım uykuyla uyanıklık arası kolan vurur ve Atsız, romanın kahramanlarından Çalık’ın bir hikâyesini tasvîr ederken annem, kısa bir gaflet ânından sonra silkinip bağırvermişti: “-Çalık’ı öldürsen gözüünü oyarım!”

“Zavallı Çalık’a bu da pek kâr etmedi... Roman bitdiği vakit o koskoca, upuzun kalem bir kibrit çöpü kadar kısalmışdı.”

Romanın Ötügen Neşriyat dışında da baskıları yapılmış, kitap Azerice, Özbekçe ve Kırgızcaya aktarılmış, hatta piyes hâline getirilip sahneye konulmuş ve Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu eseri şiirleştirmiştir.

Bozkurtların Ölümü artık herkesin de bildiği yâhut bilmesi gerektiği gibi Göktürklerin ve onların hanedan soyundan olup asıl adını bilmediğimiz, ama Çin kaynaklarında A-shih-na Chieh-she-shuai olarak geçen bir kahramanın hikâyesidir. Babam Atsız’ın Chieh-she-shuai adını nasıl Kür Şad yaptığıının aslı bilinmemektedir. Chieh-she-shuai’ın Türkçe aslının nasıl okunduğunu da tesbit etmenin çok zor olduğunu Çince bilenler söylüyorlar. Babam Çince bilmezdi. Ama sınıf arkadaşı ve bir döngen olan Celâleddin Vanzinşan’dan bazı kelimeler için istifade ettiği muhakkak. Romanın kahramanlarından olan Yamtar’ın filozof olup Çince temrin ederek konuşmaya başladığı bölümlerde geçen Çince kelimeleri ondan öğrendiğinden de bana bahsetmişti.

Her hâl ve kârda bu kahramanlık hikâyesi târihi gerçeklere dayanmaktadır. Adının yalnız Çince telâffuzu bilinse bile böyle bir kahraman yaşamıştır. Atsız romanında sâdece bu kahramanı efsâneleştirmiştir ve böylece romanı, okuyanlarda millî hislerin harekete geçmesini sağlamıştır. Milletlerin millî hislerini ayakta tutabilmek için kahramanlara ihtiyaç vardır. Bakın Sadri Maksûdi Arsal, *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları* adlı kitabında kahraman târifini nasıl yapıyor:

“Milletin hayat ve bekâsının bahis mevzuu olduğu mücâdele ve savaşlarda büyük yararlılıklar göstermiş, millete olağanüstü hizmetlerde bulunmuş insanlara kahraman adı verilir. Bu büyük şahsiyetler milletin hâfızasında derin ve ebedî izler bırakırlar. Millet içinde zuhûr eden milletsever halk şâirleri bu kahramanların menkıbelerini şiirle tebcîl ve terennüm ederler, onlar hakkında destanlar yazarlar. Bu sûrette kahraman, milletin ‘Mukaddesat’ hazinesinde yer alır.”

Atsız da bunu yapmış ve adına Kür Şad dediği kahramanı Türk milletine tanıtmıştır. Prof. Dr. Tilla Deniz Baykuzu da bir târihçinin yapabileceği en doğru işi yapmış, kendi dediği gibi romanı alıp, fakat tesiri altında kalmamak için okumadan Çin kaynaklarına dayanarak *Son Bilgiler Işığında Kürşad İsyanı* adlı kitabı yazmıştır (Kömen Yayınları, Kasım 2016). Burada Chieh-she-shuai demesi gereken kahramana neden kendisinin de Kür Şad dediğini açıklamaktadır. Kitap ayrıca *“Kür Şad’ı diriltten, târihi, yazar, fikir adamı Nihal Atsız’a”* ithâf edilmiştir. Buradan kendisine sonsuz teşekkürlerimi de iletmek isterim.

Atsız’ın Kür Şad hakkında da iki makâlesi mevcuttur.

Babamın arkadaşı, benim de amca dediğim Orhan Şâik Gökyay’ın ifadesiyle, *en yüksek eserler kılıçla ve düşman kanyla yazılmış olanlardır*. Türk milleti bu gibi eserlerin yazarı binlerce kahramana sâhip olma bakımından şanslı bir millettir. Yeter ki kıymetlerini bilelim.

Dr. Buğra Atsız

3 Mayıs 2018

Kanada

YAYINEVİNİN NOTU

Bozkurtlar'ın elinizdeki özel baskısında, romanın ilk defa kısmen tefrika edildiği *Ateş – Çocuklar İçin* dergisinde yer alan ilk çizimleri “Birinci Bölüm” boyunca gerek sayfa içerisinde gerek başlıkların üzerinde kullanılmıştır. Resimlerin sadece “Birinci Bölüm”de kullanılmalarının sebebi, derginin 7 Ocak 1937’de çıkan 7. sayısından -29 ve 30. sayılar haricinde- 26 Ağustos 1937’de çıkan 40. sayısına kadar tefrika edilen kısmın sadece bu bölüm olmasından kaynaklanıyor. Tam sayfalarda yer alan renkli resimler, *Bozkurtlar*’ın Ötüken Neşriyat tarafından 1978 yılında yayımlanan 12. baskısından alınmıştır. Bölüm altlarında vinyet olarak kullanılan görsel malzeme ise, *Bozkurtlar*’da işlenen dönem içinde yaşanmış bir tarihî olayın, 626’da İl Kağan ve T’ai Tsung arasında imzalanan Wei Nehri Antlaşması’nın, 1320’de Yuan hanedanı ressamı Yuan Ch’en-chih tarafından çizilmiş resmindeki Göktürk figürlerinden Enis Temizel tarafından yeniden ve renklendirilerek üretilmiştir. Kapak resmi ise 1978 tarihli 12. baskıdan, yine Enis Temizel tarafından revize edilmiştir.

BİRİNCİ KİTAP
BOZKURTLARIN
ÖLÜMÜ

Romanın Hikâyesi

GÖKTE AY, bu donanma gecesinin parlaklığını bile sönük gösterecek kadar olgun ışıldıyor, ortalığı gün ortasında olduğu gibi apaydın seçilecek bir hale getiriyordu. Ana caddeye açılan dar sokaklardan birindeki bu öğrenci pansiyonu tatil yüzünden çok tenha idi. Sokağa bakan seddin üzerindeki tahta sıralarda altı yedi genç, ciddî yüzlerle oturuyor, herkesin gülüp eğlendiği, hiç değilse aile ocağında bulunduğu bu mutlu anda uzak yurt köşelerindeki evlerinde bulunmamanın verdiği keder dalgın bakışlarında okunuyordu. Yemekten yeni dönmüşler, gelişigüzel sıralara ilişmişlerdi. İçlerinden bir tanesi güzel yüzlü, kumral ince bir kızdı. Yumuşak ve sessiz duruşunda bir şiir ahengi sezilmesine rağmen fen talebesiydi. Belki de bu sebeple çok az konuşuyor, zaten tükenmiş gibi duran konuşmayı canlandırmaya teşebbüs etmiyordu. Hepsinden biraz ayrı oturan uzunca boylu; oldukça iri bir genç, arkadaşlarından bir şey, biraz canlılık, biraz konuşma bekler gibi bir müddet sessiz oturup da onların konuşmadıklarını görünce ceketinin cebinden ikiye katlanmış ve elde taşınmaktan yıpranmış bir kitap çıkararak tâ gözlerinin içine kadar sokup okumaya başladı. Bu hareketi o andaki durumla o kadar yakışksız düşmüştü ki gençler istemeksizin gülüştüler. İçlerinden en ufak görünen ve sesi de bir tuhaf çıkkanı bağırdı:

- İşte tam bir edebiyatçıya yaraşan poz! Yahu, şu güzel tabiatı seyretmek, hiç değilse seyrederek görünmek dururken insan gözlerini ziyan etmek phasına kitap mı okur?

Edebiyatçı olduğu söylenen genç önce cevap vermeye niyetli gibi görünmedi. Fakat sonra umumî bir neşenin doğmak üzere olduğunu görünce bunu körüklemek isteğine kapılmış olacak ki:

- Ya sen, dedi. Şu güzel tabiatı seyrederek görünürken acaba kafanda neler kuruyorsun? Kim bilir kaçınıcı defadır ki ihtiyar dünyayı seyretmek için göğün en yüksek noktasına kurulan Aydede'nin en şairane manzaralarla beraber nice biftek gibi kanlı meydan savaşları gördüğünü, nice süngülerin kendi ışığı sayesinde nice çelik yürekle-

ri acımadan delişini seyrettiğini ve buna rağmen hâlâ o canlı gülümseyişini nasıl koruyabildiğinin hikmetini mi, arziyatçı beğimiz?

Tabiiyeci genç hemen cevabı bastırdı:

- Bu benim değil, romancıların konusudur azizim... Ben bu en muhteşem gecede bile göğe bakarken ayın yalnız kendisini düşünürüm. Yoksa onun kocamış, buruşuk yüzündeki gülümseyişini değil. Hatta, bir edebiyatçı muhayyilesiyle konuşayım, bu gülümseme günün birinde bir kahağaya dönse bile beni yine ilgilendirmez.

Aynı pansiyonda yaşayan bütün öğrencilerin, en eski Türk tarihçisini kastederek hep birden “Tonyukuk” diye adlandırdıkları bir diğeri, bir tarih talebesi heyecanla atıldı:

- Ya günün birinde ayın gökyüzünde üç yerde birden gözüktüğünü görürsen yine ilgilenmez misin?

Ufak yapılı genç yavaşça bu konuşana dönerek:

- Sen akşamki pilâvı fazlaca kaçırılmış değilsen, muhakkak ki tarihçiliği bırakıp da roman konuları kurmaya başladın. Yoksa bu saçma suali sormazdın, dedi.

Tonyukuk gülümsedi:

- Tarihçiliği bırakmadım. Ama sen de maddeciliğine rağmen kehanetler savurmaya başladın. Çünkü hakikaten bir roman yazmak üzereyim. Hem de öyle bir roman ki hayatın bizzat kendisini aksettirecek. İçinde hem romantizme hem de realizme yer olmakla beraber bizzat hayatın akışından ayrılmayacağım ve buna olduğu kadar tarihe de sadık kalacağım. Bir roman ki size 1300 yıl öncesini yaşatacak ve birbiri ardınca sahneye çıkan kahramanlar günümüze kadar gelecek. Bir roman ki içinde yalnız bir tek kahraman bulunmayacak. İçindeki her şahıs tıpkı hayatta olduğu gibi başlı başına bir kahraman olacak. Romantiklerin de, realistlerin de eserlerinde daima bir tek iskelet var: Romanın kadın ve erkek iki kahramanı arasındaki aşk macerası. Halbuki benim kitabımda yüzyılların akışı bulunacağı için bir tek maceraya, hele on binlerce romanda tekrar edile edile artık pek bayağılaşan müptezel olan aşk hikâyelerine saplanıp kalmama imkân yok. Bu, yepyeni bir tip roman olacak. Başarabilirsem sana, ey Aydede mütehassısı, koca bir teleskop hediye edeceğim.

O zamana kadar sessizce konuşmayı takip etmiş olan genç kız söze karıştı:

- İyi ya. Bu anlattıklarına göre senin romanın tamamiyle realist bir eser olacak.

Müstakbel muharrir bu sefer ona döndü:

- Hayır! Benim kitabım, realitedir diye insanların bütün fizyolojik hareketlerini en ince teferruatına kadar imâdan, hatta teşhirden çekinmeyen eserlerden olmayacak. Maddî hayattan ayrılmayacağım. Ama son günlerin bazı telif eserlerinde moda olduğu üzere en basit ve tabîî fakat nezih olmayan konuları kitabıma yüklemeyeceğim. Bir psikolog nasıl her meselenin hangi ruhî âmille işlendiğini düşünür, bir hekim nasıl bir hastalığın hangi sebeple başladığını bulmaya çalışırsa, ben de tarihle çok uğraştığım için olacak milletlerin hareket hatlarının neye dayandığını aramakla çok vakit geçirdim. Şu muhakkak ki bir milletin aydınları da, halk tabakası da işlenmeye çok elverişli. Bunun için de en iyi şey, yani en iyi araç eserler olabiliyor. Bir aralık Almanya'da intihar edenlerden birçoğunun cebinde *Verter*'in bulunduğunu bilmiyor muyuz? Bizdeki hamasetin yüzyıllarca sürüp gitmesine de *Köroğlu*, *Danışmend Gazi*, *Battal Gazi* gibi müellifleri meçhul kahramanlık destanları sebep olmadı mı? Ben üslupçu ve yazıcı olmadığım için, bu işin ne dereceye kadar üstesinden geleceğimi bilemem. Nasıl basit bir köy hekiminin sessiz çalışmaları, kimse farkına varmadan, sağlık istatistiklerinde bir yekûn tutarsa, nasıl bir piyade bölüğünün savaşı, kesin sonucu hazırlayan sebepler arasında yer alırsa, ben de eserimle millî terbiyemiz için kendimce faydalı saydığım bir hamle yapacağım. İşte o kadar...

O zaman, az önce ayın ışığından faydalanarak okumaya çalışan genç atıldı:

- Kaç gündür şu dâhiyane klâsikleri okumaktan ve anlamaya çalışmaktan öyle bir beyin yorgunluğuna tutuldum ki, eğer eserine başladınsa ve hele hareketli bir başlangıcı varsa, kuzum biraz anlat da kendime geleyim.

Bu teklif oradakilerin hepsine hoş geldi. Halkayı biraz daha daraltarak bu düşünceye katıldıklarını gösterdiler. Aydede bile iyi işitebilmek için biraz daha alçalmıştı.

O sırada sanki birdenbire her şey değişti: Öğrenciler pansiyonu olan evin yerinde şimdi 1300 yıllık bir Türk çadırı vardı. İnce yapılı kız gürbüz, sağlam, çekik gözlü bir bozkır kızı olmuştu. Erkeklerin saçları uzayarak omuzlarına dökülmüş, başlarında birer börk peyda olmuştu. Ceketleri kaftan, iskarpinleri çizme haline gelmişti. Edebiyatçının elindeki klâsik eser şimdi bir kopuz, fencinin dolmakalemi bel kemerine asılı bir bıçaktı. Hepsi çimenlere bağdaş kurmuşlar, kılıç yarasıyla çentilmiş sert yüzlerine başka bir anlam veren elâ ve yeşil gözleriyle Tonyukuk’a bakıyorlardı. Müstakbel romancı da belindeki kılıçla heybetli bir er olmuştu. Hiç nazlanmadı ve ağır bir sesle şöylece anlatmaya başladı:

BİRİNCİ BÖLÜM

621 yılında bir yaz gecesi

ATLILAR geniş çayırlara dağılmışlar, dinleniyorlardı. Atından Ainmemiş olan Yüzbaşı Işbara Alp buyruklar veriyor, atını öteye beriye sürüyordu. Gece basıp ortalık iyice kararınca o da atından indi. Çerilerin yaktıkları ateşe doğru yürüdü. At uşağı Çalık onun atını almış, gezdiriyordu.

Bu gece yüzbaşının gönlünde bir sıkıntı vardı. Bilmeden iş görüyordu. Ateşe doğru ısınmak için yürümüştü. Ateşe yaklaşıncaya yaz olduğunu, ısınmak gerekmediğini hatırladı. Çeriler et kızartıyorlardı. Ateşe varınca erlerden birisi yere diz vurarak yüzbaşıya bir çamçak kımız sundu. Işbara Alp kımızı dikti. İsteksizce içti. İkinci bir erin sunduğu et kızartmasını almayarak yanlarından ayrıldı. Biraz ilerideki büyük ağacın dibine geldi. Bir oyuğa oturdu. Baktı, dalakaldı...

Türkeli'nin parlak ışıklı ayı dört yanı ısıtıyordu. Çeriler birer ikişer otlara uzanıyorlar, uyuyorlardı. Kimisi atını tımar ediyor, birisi de kızdırdığı demirle kolundaki yarayı dağlıyordu.

Onbaşı Yamtar ateşin uzağında oturmuş, hem pusatlarını gözden geçiriyor, hem de kızarmış bir et parçasını yiyordu. Savaş günlerinde onbaşı kendisini iyi kullanır, çürük tahtaya basmazdı. Üç günlük yemeği bir günde yer, sonra üç gün ağzına bir lokma

koymadan dayanır, gücünü de kaybetmezdi. Savaştan önce de kılıcını bilir, oklarının ucunu keskinleştirirdi.

Onbaşı kılıcını iyice biledikten sonra bir de denemek istedi. Yerden bir ot kopararak kılıcın keskin kıyısına değdirdi. Ot bu dokunuşla kesilivermişti. Aynı zamanda arkadan bir ses duyuldu: “Kılıcın keskin ama usun* da keskin mi?”

Yamtar başını çevirmeden cevap verdi:

- Sırasında o da keskindir.

- Öyleyse bil bakalım, bu gece yüzbaşı neden bunlu?*

Bu sözleri söyleyen kişi yavaşça Onbaşı Yamtar'ın yanına çöktü. Bu, Onbaşı Pars'tı.

- İki gün önce Çuluk Kağan'ın önünde yapılan kılıç oyunlarında Yüzbaşı Işbara Alp yenildi. Onun için sıkıntılı duruyor.

- Yüzbaşı kime yenildi?

- Tunga Tegin'e.

- Yüzbaşı bunun için neden üzülün? Tunga Tegin'i kılıçta kimse yenemez ki yüzbaşı yensin. Hem yüzbaşı yenilse de gene bahadırılıkta Tunga Tegin'e denk sayılır. Kılıç oyununda Tunga Tegin, Işbara Alp'ı yendiyse at yarışında, ok atmada da Işbara Alp, Tunga Tegin'e üstün geldi.

- Peki öyle ise neden sıkılıyor?

Onbaşı Pars birkaç yudum kımız içtikten sonra cevap verdi:

- Binbaşı olacaktı, olamadı.

Yamtar biraz düşündü. Bu sebep onu kandıramamıştı.

- Işbara Alp, binbaşı olmadım diye bunalacak kişilerden değildir, dedi.

- Ben de binbaşı olmadığı için sıkılıyor demiyorum.

- Ya ne diyorsun?

- Işbara Alp binbaşı olamadı. Buna da İçing Katun sebep oldu. Yüzbaşı buna kızıyor, diyorum.

- Yüzbaşı buna nasıl kızar? İçing Katun, Çuluk Kağan'ın evdeşidir.***

- Evdeşidir ama Çinlidir.

* Us: Akıl.

** Bunlu: Kederli.

*** Evdeş: Zevce.

İki onbaşı uzun zaman sustular. Dalmış gibi idiler. Onbaşı Pars söze başladı:

- Gözümle gördüm: Kağan'ın otağı yanında yüzbaşı, Katun'u selâmlamadı. Görmemiş gibi yaptı.

- Doğrusunu istersen yüzbaşı haklıdır. Katun neyse ama, bizim elimizde tutsak olan Çinliler de artık işlere karışmaya başladılar.

- İşbara Alp da bunun için Çinlilerden tiksindir. Katun'u selâmlamadığı için binbaşı olamadı. Öfkeden uykusu kaçmıştır.

- Bizim Çuluk Kağan bahadır, iyi kağandır ama şu Çinli kadını almasaydı daha iyi olurdu.

- Bu Çinli kadın bizim başımıza kötü işler açacak diye korkuyorum.

- Çin'de eskiden Sui Kağan ailesi vardı. Şimdi Tang Kağan ailesi çıktı. Bu kadın eski ailedendir. Çin'de gene kendi ailesinin başa geçmesi için Çuluk Kağan'ı kışkırtıyor diyorlar.

- Kışkırtırsa ne çıkar? Bizce hepsi bir değil mi?

- Orasını yüzbaşı bilir. Bana kalırsa susup uyumak daha iyi. Sıkıntılı nesneler konuşup boşboğazlık etmekten terlemiş, sırlıslıklam olmuşum.

İşbara Alp, karşı yatan kara dağlara bakarken, yarın o dağın ardında toplanıp Çin'e akın edecek orduyu düşünüyor, akın olduğu halde neden içinin sıkıldığını anlayamıyordu. Koca çayırılıkta çıt kalmamıştı. Rüzgâr üflemediyordu bile... İşbara Alp büsbütün sıkıldı. Börkünü başından, sadağını sırtından çıkardı. Genişlemek, sıkıntısını gidermek istedi. Boşuna... Dönüp ardına baktı. Bütün atlar başları yukarda, kulakları dikilmiş duruyordu. Yüzbaşı: "Sıkılan yalnız ben değilmişim" diye mırıldandı. Uyuyan çerilerin arasını gezmek için börkünü giyip sadağını takındı. Şaşılacak şey! Uyumuş, dalmış gibi gözükken, çıt çıkarmayan bu çerilerin hepsi uyanıktı. Yattıkları yerde yıldızları, ayı seyrediyorlar, çevreleriyle terlerini siliyorlardı. Geceleyn böyle bir sıcak şimdiye dek görülmemişti. Yüzbaşı yeniden eski yerine geldi. Gökyüzüne baktı. Gözleri gökte dikili kaldı. Batı yanından kara bir bulut hızla geliyordu.

Bu bulut bir Çin atlısına benziyordu. Yeryüzünde bir ot bile kıpırdamazken gökyüzünde bulutun bu kadar hızlı dolaşmasını yüzbaşı iyi bulmadı... Kendi kendine, bir uğursuzluk olacak diye düşündü. Tam o sırada yanından yıldırım gibi bir şeyin fırladığını

gördü. Bu bir hayvan, belki de bir tilki idi. Nereden çıkıp nereye gittiği belli değildi. Canı sıkılan yüzbaşı tilkiye benzeyen bu hayvanı da görünce birdenbire sadağa el attı. Yıldırım hızı ile yayına bir ok yerleştirdi. Düz çayırılıkta kaçan hayvanı gezleyip* oku fırlattı. Yüzbaşının oku boşa gitmişti. İşbara Alp otuz beş yıllık ömründe ilk defa attığını vuramamıştı. Birdenbire yüzünde bir soğukluk duydu. Sonra hızla geriye dönerek bağırdı:

- Çalık!

Sert bir ses cevap verdi:

- Buyur!

- Toplan borusu çal!

Fakat Çalık daha boruyu dudaklarına götürmeden ışıklı gece birdenbire karardı. Ay görünmez oldu. Bir boradır koptu. Yıldırımlar ortalığı inletmeye, yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Çalık'ın keskin borusu öterken çeriler yıldırım hızı ile fırlayarak atlarına koştular. Yüzbaşı bir sıçrayışta atına atladı. "Ardımdan gelin. Tez davranın!" diye haykırdı. Korkunç yıldırımlar sağdan, soldan çatlarken; dolu, yüzlerini acıtırken yüz atlı karşığı dağa doğru doludizgin at sürdüler. Yüzbaşı karşı yatan kara dağın eteklerindeki sığınaklara erişmek istiyor, atlılar ardı sıra yarışyordu. Fakat bu yarışma uzun sürmedi. Rüzgâr kendilerine doğru yaman bir uğultu ile esiyor, atların ve erlerin soluğunu tıkiyordu. Yüzbaşı durmadan olduğu yerde atını şahlandırarak yüz geri etti:

- Geri dön! Dört nala! diye bağırdı. Atlar kamçılандı. Atlılar şimdi öncekinin tam aksine koşuyorlardı. Fakat rüzgâr karmakarışık esiyor, gidilecek yolu şaşırtıyordu. Atlar kesiliyordu. İliklerine kadar ıslanmışlardı. O güzel çayırılık bataklık olmuş, atların yolunu kesiyordu.

Şimdi yarım günde geldikleri yere doğru kaçıyorlardı. Dayanıklı atları ile oraya pek çabuk varabilirlerdi. Fakat rüzgâr onları yoruyor, karanlık ve yağmur, yollarını şaşırtıyordu. Böylece bir zaman koştular.

Yağmur kuduruyor, rüzgâr deliriyordu. Artık atlar da, erlere kulak asmaz olmuştu. Bir aralık yolları bir inişe geldi. Karanlıkta bu inişe saldırdılar. Burası ağaçlık bir yerdi. Buraya gelmek onlar için

* Gezlemek: Nişanlamak.

çok kötü oldu. Yağmurlar bu inişte sert akan bir dere yapmışlardı. Yıldırımlar ise ağaçlığı kavuruyordu. Korkunç takırtılarla düşen iki yıldırım bütün atları çileden çıkardı. Kişneyerek dereye atıldılar. Çalık'ı üzerinden atan at deli gibi boşluğa doğru koşarken üzerine düşen bir yıldırımla yanıverdi. Çalık talihli çıkmıştı. Birkaç atlı dereye kapılmışlar, bağıryorlardı. Kimse kimseye yardım edecek durumda değildi. Atından düşmemiş bir İşbara Alp kalmıştı. Atsız kalan erler ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Kimi atını tutmaya savaşıyor, kimi sığınacak bir yer bulmaya çabalıyordu. Bir onbaşı kılıcını çekmiş, kendi buyruğundaki erleri bir düzene koymaya çalışıyordu. Yıldırımlar sıklaşmıştı. Yüzbaşı bir an durdu: "Türk Tanrısı bizden yüz mü çevirdi?" diye düşündü. Sonra sert, gür sesiyle şöyle haykırdı:

- Hepiniz buraya gelin, yanımda toplanın!

Erler bu buyruğa baş eğerek toplandılar.

İşbara Alp bağırdı:

- Tanrı ya bizden yüz çevirdi, yahut kılıçlarımızı keskinleştirmek istiyor. Tez olun. Kılıçlarınızı çıkarıp şuraya yığın!

Ortalığı bir an, bir kılıç şakırtısı bürüdü. Çeriler kılıçlarını üst üste yerdeki tümseğe fırlattılar. Yüzbaşı da en üste kendi kılıcını attıktan sonra "Ardımdan gelin!" diye bağırdı. Çerileri biraz ilerde, ağaçlıktan uzaktaki kayaların yanına getirdi. Artık geri dönmenin de imkânı kalmamıştı. Sular yukardan aşağıdaki dereye karışıyor, dere de boyuna kabarıyordu. İşbara Alp bağırdı:

- Kayalara sıkı yapışın. Dayanan kurtulur. Gücü kalmayanı sular alıp götürür!

Çeriler dizlerini aşan suyun içinde kayaların çıkıntılı, sivri yerlerine tutundular. Sular yükseliyor, yıldırımlar biraz ilerdeki kılıç yığınının üstüne düşüyordu. Onbaşı Yamtar, bulunduğu kayanın yukarıya doğru sivri ve irice olduğunu görünce tek eliyle hemen kemerini çıkardı. Yanındaki iki çeriye buyurdu:

- Daha bütün gücümüz tükenmemiştir. Beni sıkı tutup şu kayışı kayanın sivrilğine bağlamama yardım ederseniz üçümüz de kurtuluruz. Daha birkaç kişi de kurtulur. Sıkı tutunmazsanız üçümüz birden sulara kapılır, gideriz. Haydi bakalım sen suya sırtını verip yaslan, bizi koru. Sen de beni tut, sulara kapılmadan şu kayışı düğümleyeyim!